

Autobiography After Empire: Individual and Collective Memory in Dialogue

Når vi husker, gør vi mere end bare at trække fortiden op af en skuffe og støve den af. I stedet skaber vi fortiden ud fra, hvordan verden og vores syn på den ser ud i dag. Vores erindring siger altså mindst ligeså meget om, hvem vi er nu, som om hvem vi var engang.

Det er velkendt, at nationer og politikere bruger fortiden til at retfærdiggøre handlinger i nutiden. Monumenter for faldne soldater, hyldest af en fælles storhedstid eller udgivelser af den nationale sangskat kan mobiliseres til at fortælle en bestemt historie om, hvem vi er, og hvor vi kommer fra.

Når der sker dramatiske historiske ændringer, såsom når landegrænser ændres, krige vindes og tabes eller imperier opløses, så går historieskrivere, forfattere og politikere alle i gang med at genfortælle historien om, hvem vi er. Sejrsherren skriver historien, siger man. Tidligere tiders helte er måske de nye skurke. Folk, der før var terrorister, kan blive frihedshelte. Det, der før var god uddannelse, huskes nu som indoktrinering.

Men hvordan påvirker al denne historiefortælling den enkelte borger? Husker du og jeg anderledes, når vores samfund ændrer sig?

Denne afhandling undersøger forholdet mellem individuel og kollektiv erindring efter opløsningen af det britiske imperium. Mange har studeret hvordan lande, der har fået deres uafhængighed, har udviklet nye fælles erindringer om imperiet og frihedskampen. Men det er ikke blevet undersøgt, hvordan disse nye fortællinger har påvirket den enkelte i disse lande. Ved at nærlæse en række selvbiografier fra Australien, Caribien og Zimbabwe har jeg analyseret den dialog, der foregår mellem individuel og kollektiv erindring.

Selvbiografien er en speciel type erindring: den er ikke nær så impulsiv, som når vi snakker med venner eller en psykolog om fortiden. Forfattere har rig mulighed for at manipulere med deres hukommelse, når de skriver en selvbiografi; de kan udvælge særligt fængende historier og fremstille sig selv i et positivt lys. Dette giver os en mulighed for at undersøge, hvordan folk virkelig gerne vil have, at vi ser dem og deres forhold til det omkringliggende samfund. Så hvor erindringens upålidelighed kan være et problem i en retssal, giver den et væsentligt vindue til at forstå den positionering, som foregår, når vi taler om fortiden.

Det viser sig, at der er en tæt dialog imellem individuel og kollektiv erindring. Den kollektive kontekst sætter nogle rammer indenfor hvilken den enkelte prøver at skabe mening med sit eget liv. Samtidig prøver forfattere til selvbiografier også at påvirke, hvordan andre skal huske fortiden og deres egen rolle i den. Den overordnede postkoloniale kontekst skaber derudover uforudsete paralleller mellem ganske forskellige menneskers historier. Lad os tage et par eksempler.

I selvbiografier skrevet af hvide australiere og sorte caribere er der nogle interessante sammenfald til trods for disse folks vidt forskellige baggrunde. I flere af disse tekster beskriver forfatteren en rejse til Storbritannien, som blev foretaget, mens London stadig var imperiets hovedstad, men som de husker tilbage på efter afkoloniseringen. Her bliver det tydeligt, at rejsens karakter har ændret mening for forfatterne i tilbageblik. Hvad der engang var en dannelsesrejse, er blevet til en konfrontation med forskellen mellem forfatterens hjemland og imperiets hovedsæde. Turen bliver i erindringen omskrevet til det øjeblik, hvor forfatteren fandt sin sande, nationale og ikke imperiale, identitet. Således konstaterer

australske Kathleen Fitzpatrick om det øjeblik, hun vendte hjem fra sin rejse 'I had been "Home" and now was coming home.' George Lamming fra Barbados argumenterer for at 'most West Indians of my generation were born in England.' Fitzpatrick og Lamming skriver begge på et tidspunkt, hvor deres hjemlande stod på tærsklen af selvstændighed, og de signalerer til deres patriotiske publikum, at de for længst er holdt op med at se på Storbritannien som 'Home'.

Dette illustrerer, hvordan erindringer bliver brugt aktivt som et værktøj til at positionere sig i ens samtid. Det sker, både når folk tager afstand til egne og andres handlinger og når de fremhæver egne bedrifter. Alexandra Fuller voksede op som hvid bosætter i det racistiske Rhodesia og skriver efter at Zimbabwe er blevet uafhængigt. Hun understreger gang på gang, at hendes egne værdier adskiller sig fra dem hun voksede op med. Både australske og caribiske forfattere fortæller også omvendeshistorier, hvor deres barndoms kærlighed til imperiet bliver forklaret som resultat af en indoktrinering fra skolens side. Det interessante her er, at dette behov for at lægge afstand til tidligere værdier er opstået ud af en forandring i det kollektive værdisæt.

Andre, derimod, har travlt med at forsvare fortidens handlinger. Lederen af Rhodesia, Ian Smith, skriver således ufortrødent om et styre som både samtiden og eftertiden har kritiseret. For ham handler positioneringen i nutiden om at rehabilitere sit ry. Her ser vi en konflikt imellem den mest udbredte kollektive fortælling om Rhodesia som et racistisk styre, og en individuel fortælling hvor lederen prøver (uden held vil de fleste mene) at rense sit navn. Samtidig skriver Smith dog også med et andet narrativt fællesskab i tankerne, nemlig de få, ofte stærk konservative, som stadig mener, at det hvide minoritetsstyre var godt for hele den rhodesiske befolkning, og som bruger Mugabes efterfølgende styre som bevisførsel. Der er altså tale om flere konkurrerende fortællinger, og Smith skriver både imod den dominerende historie om ham som racist og ind i den historie, som er populær blandt hans meningsfæller: at han var en stærk leder, som forgæves prøvede at modstå presset for at give magten til en sort diktator.

Selvbiografier kan både bruges til at fremstille sig selv som helt eller offer. I Peter Godwin's erindringer om Mugabes jordreformer bliver hans egen familie og det hvide lokalsamfund, de er en del af, til ofre. Reformerne var ganske rigtigt målrettet landets hvide farmere, men deres sorte medarbejdere blev endnu hårdere ramt af vold, forflyttelser og overgreb. Alligevel fokuserer Godwin på den hvide minoritets offerstatus. Samtidigt forsvare han indirekte bosætternes historie. Skønt han tager afstand fra racismen, insisterer han på, at den enkelte bosætter var god nok og ville landet det bedste. Sat op imod det kaos, der hærger Zimbabwe, mens han skriver, så kommer fortidens hvide styre til at fremstå som overordnet positivt, omend med visse skønhedsfejl. Også denne version af fortiden er i dialog med en kollektiv fortælling. I vestlige mediers fremstilling af Mugabes jordreformer var fokus i høj grad på de hvide landmænd, og der var en begrænset forståelse for den historiske baggrund for den skæve fordeling af frugtbar jord i Zimbabwe. Erindringer som Godwins trækker på sådanne fortællinger og giver dem samtidigt nyt liv, som autentiske vidnesbyrd fra en postkolonial konflikt.

Det er fascinerende at iagttage de ofte slående ligheder mellem tekster fra vidt forskellige kontekster. De fleste af forfatterne har næppe været bekendt med hinandens værker. Alligevel trækker de på enslydende retoriske figurer og bruger beslægtede greb og temaer. Dette

afslører til dels noget om den postimperiale tid, de skriver i. Interessen for identitet og tilhørsforhold og for forholdet mellem det nationale og det imperiale går igen i mange af teksterne, og viser at afkoloniseringen i sig selv sætter gang i overvejelser om tilknytning som sætter individet i en national og global sammenhæng.

Men det viser også noget om erindringens karakter mere bredt set. Det er ikke kun folk, der har oplevet opløsningen af det britiske imperium, som positionerer sig i deres samtid, når de fortæller deres historie. Vi er alle, og her er forfattere af selvbiografier bare en mere ekstrem udgave af os andre, konstant i færd med at gøre andre opmærksom på, hvordan vi forholder os til samfundet, når vi fortæller om fortiden. Vi viser vores tilknytning til visse værdier og vores afstandstagen fra andre. Når vi gør dette, trækker vi på eksisterende historier og tilføjer vores egne på måder som både kan supplere og gå imod konsensusfortællingen.

Afkoloniseringen bliver oftest studeret på de niveauer, der handler om nye *nationale* identiteter og en ny *verdensorden*. Med dette studie får vi en bedre forståelse af hvordan *individer* navigerer i en forandringstid. Det demonstrerer, at skift i kollektive fortællinger har deres modsvar i personlig erindring.

I en dansk sammenhæng er spørgsmålet om afkolonisering ikke irrelevant, men kan kobles til vores egen fortid i Dansk Vestindien og vores stadige forbindelse til Grønland. I begge tilfælde bliver fortiden ved med at dukke op som noget, vi må tage stilling til i nutiden. Om det så drejer sig om, hvorvidt man bør sige undskyld for slaveriet eller hvorvidt en forsoningskommission er på sin plads, så handler det om, hvilken betydning vi som samfund vil tillægge vores imperiale historie. Vi er vant til at tænke på disse spørgsmål på samfundsniveau, men de er ikke uden betydning for den enkelte. Et gennemgribende opgør med imperiefortiden ville nemlig også påvirke, hvordan vi hver især tænkte om vores samfund, dets rigdomme og vores plads i det.

Det kan være svært at forestille sig på et tidspunkt, hvor en sådan omvæltning ikke har fundet sted, men måske et eksempel udenfor afkoloniseringskonteksten kan være med til at demonstrere, hvordan store forandringer i den måde, et samfund tænker på, manifesterer sig på individniveau. Således vil jeg spå, at *sexchikane* kommer til at fylde mere i selvbiografier i de næste par år, efter at *#MeToo* har sat det på dagsordenen. Og det selvom oplevelserne ligger langt tilbage i tiden. Det, at vi som samfund har diskuteret *sexchikane* i fællesskab og fået taget et opgør med nogle udtalte moralske normer, påvirker også, hvordan den enkelte tænker på sin fortid. Styrken ved *#MeToo*-kampagnen var netop, at den satte individuelle oplevelser og et kollektivt problem i forbindelse med hinanden, og gjorde det muligt for den enkelte at se sin egen erfaring som et eksempel på en systemisk skævhed. Dermed er det både vores fælles forståelse af samfundet men også den enkeltes forståelse af sit eget liv, som har rykket sig.

Med denne afhandling har jeg forsøgt at bringe studiet af individuel og kollektiv erindring tættere sammen. Kun ved at forstå de to niveauer i sammenhæng kan vi for alvor begynde at forstå, hvilken rolle fortiden spiller i nutiden.